

AAVERAKETTEJA JA MUITA TAIVAAN ILMIÖITÄ

ILPO LAGERSTEDT

Aaveraketteja ja muita taivaan ilmiöitä

Ilpo Lagerstedt

**Aaveraketteja
ja muita taivaan ilmiöitä**

Copyright Ilpo Lagerstedt 2011
Kuvien copyright tekijöiden
Kansikuva Ensio Aalto
Takakannen valokuva Anne Lagerstedt
Taitto ja kansi: Ilpo ja Anne Lagerstedt
ISBN-13: 978-952-498-649-6
Kustantaja: Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi
Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

Aaveraketteja ja muita taivaan ilmiöitä

ALKUSANAT	8
Ylimarkun kestikievari 21.12.1803	8
Johdanto aiheeseen	9
Tähtitaivaan hakusanoista	10
ILMASTA PUTOAVIA KIVIÄ	16
Noidannuolina palaissansa	16
Tintin etiäinen Viipurissa: Perin merkillistä, uusi tähti Otavassa	18
Tähtiinkatsoja Antti Tarkkanen	23
Kun meteori säikytti puukkojunkkarit	31
Tervamiesten tulipallo	37
Julma pamaus Mäkräjärvellä	42
Tähtinäytelmä	48
"Siunatkoon, nyt tulee maailman loppu!	50
Säntin päivän tulipallo	52
Aatu Ryytilän löytö	58
Manalan mulkkaus Huikonaukiolla, kummitus Murtomäellä	62
Aspholmien kauhunhetki	66
Tulipallojen aikaan	72
Kapteenin meteoriitti, leskirouvan raanakivi	79
"Saavinsärkijämeteori"	82
BOBRIKOV JA SUOMALAINEN METEORI	92
Lauantai-illan humahdus	92
Minä pelekäsin niin, että suupielet suonta veti	94
Leimahdus, jyrähdys ja pimeys	105
Meteorimyrsky Suomen yllä	111
"Täten kielletään meteoreja lentämästä.."	113
Vertin päivän tulipallot	118

Iisakki Koivulan meteoriitti	125
SORTOVUOSIEN VALOJA	130
Pahan akan haukuntaa	130
Ursulan päivän järjestys	136
Suuri meteorivuosi 1902	141
Teemun päivän tulipallot, Jaakkiman verinen soihtu	144
Pojat ne lautalla laulelivat, tulla kumahti hehkuva kivi	152
Miten kuulle on käynyt? Anian päivän tulipallo	155
Heikin päivän avaruuksien halkoja	161
Viestintuojia taivaan avaruudesta	168
Luumäen medeoor	173
Kammottava ja merkillinen näky	175
"Lienee syytä otaksua, että meteori olisi tulipalon synnyttänyt"	181
Meteori se tiellä moikalehtaa	188
Ikkunat tärähtelivät ja seinät vavahtelivat.	
Keijon päivän tulipallot	190
TAIVAALLISELLA TÖRMÄYSKURSSILLA	195
Tunguskan komeetan valot ja varjot	195
Enkelin tulinen miekka. Fjalarin päivän tulipallot	203
Lauri Jokisen meteori	206
Avaruutta valaisi punainen valo	211
Halley tulee, oletteko valmiit?	215
Oravin täräys	218
Vieras 75 vuoden takaa	221
Halley'n valoja ja varjoja	224
Kolme jyrähdystä Mikkelissä	227
"Meteori yhtä iso kuin laiva " Josefinan päivän tulipommi	232
Suupohjassa jyrisee jälleen	238
TAIVAAN MERKKEJÄ	247
Punainen kajastus	247
Taivaan tulia	264
Valottarien tanssi	275

Kristogonuksen ja Nikeforuksen tulisuihkut	279
Sähkömyrskyjä	281
Liekkiöisiä	289
Ääniä taivaalta	291
 TUNTEMATTOMIA LENTÄVIÄ ESINEITÄ	 295
Insinööri Andréen varjot	295
Ennen kummituslentokoneita ja aaveraketteja:	
ilmahirviöt	297
Tapaus Willy Richter ja Luna	300
Isoäidin ilmalaiva	305
 KUMMITUSLENTOKONEET	 312
Järistys yli Keski-Suomen	312
Taivaalla leimahtaa. Heimon päivän tulipallot	314
Lukanpuron välähdys	318
Kummituksia Pohjois-Suomen yllä	323
Kemi. Tiistai 23.01.1934, klo 18.20	326
Kauhavan Fokkerit kummitusjhdissa	330
Tähtien pimentäjä Kainuun taivaalla	333
Kummitukset siirtyvät etelään	342
”Valo kierteli paikan yllä..”	350
Kummitusrintamalta ei mitään uutta	352
 AAVERAKETTIEN AIKA	 357
Rautavaarassa jyrisee	357
Raketilla avaruuteen, Kuuhunkin asti	359
Meteori saunaan Ylimarkussa?	361
V-2 Suomen yllä?	364
Aaveet taivahan vain jatkaa kulkuaan	371
”Rakettipommi räjähti Tampereen yllä”	374
Aito aaveraketti	377
Räyringin meteorin tapaus	380
Voi kauhia, lentävät lautaset tulevat	383
Kummitusten paluu	386
 LOPPUSANAT	 389

ALKUSANAT

Ylimarkun kestikievari 21.12.1803

Oli myöhäinen ilta Ylimarkun kestikievarin pihalla Etelä-Pohjanmaalla 21.12.1803. Matkamies oli asettunut rekeen jatkaakseen matkaansa pohjoiseen, kun kirkas loiste äkkiä sokaisi hänet ja muut läsnäolijat. ”Kun minä lopulta nostin silmäni taivaalle, olin näkevinäni suuren tulikuulan, joka hävisi etelään. Varmaa on, että jokin esine hehkuen kulki alas horisonttiin: ja jätti taivaalle tulisen juovan kulkureitilleen.” Ihmiset näkivät, miten suuri tähti oli alkanut liikkua taivaalla. Pohjoinen taivas valaistui nopeasti ja muodosti pitkänlänän ja terävän ja selvästi rajoitetun sokaisevan kirkkaan valkoisen tulen. Se alkoi lyhentyä pohjoisessa ja hävisi lopulta viimeksi samaan kohtaan, missä oli se oli ensin havaittu. Tapahduma hämmästytti kovin paikkakuntalaisia talonpoikia ja matkustajia. Talonpojat olivat sitä mieltä, että tulipallo ennustaa lumisadetta tai sotaa. Pian kuultiin voimakasta jyrinää, mikä päättyi kahteen kiivaaseen paukahdukseen, jotka muistuttivat tykinlaukausta. ”Päätelimme, että meteli oli peräisin tulikuulasta, joka katseiltamme kätöksä oli mennyt hajalle”, pohti matkamies, joka jatkoi matkaansa Pirttikylään ja sai todeta, että tulipallo oli nähty sielläkin. Hän myös huomasi useita tähdenlentoja.

Tämä tulipallo nähtiin Turussa, muuallakin Länsi-Suomessa sekä vielä Oulussa. Tarkkailija on jäänyt tuntemattomaksi. Hän kuitenkin kirjoitti Kokkolasta Turussa ilmestyneeseen Åbo Tidning -lehteen 18.1.1804 julkaistun kuvauksen tapahtumasta. Se lienee ensimmäinen suomalainen silminnäkijäkuvaus Maan ilmakehään tulipallona syöksyvistä meteorista. Åbo Tidning oli tuolloin ainoa Suomessa ilmestynyt sanomalehti.

Ylimarkun kestikievarilla tulipallon nähneet talonpojat olivat pohtineet,

merkitseekö se sotaa. Neljä vuotta tämän tulipallon jälkeen v. 1808 alkoikin Suomen sota. Suomalaiset pitivät tätä tulipalloa sodan ennusmerkkinä siitä huolimatta, että se oli näin paljon aikaisempi tapahtuma. Näin Hämeenlinnassa ilmestynyt Hämäläinen kirjoitti 29.1.1887: ”..Silloinkin kuin viime sota julistettiin, näkyi eräänä aamu-yönä suuri meteori melkein yli koko Suomen maan.” Odottamaton taivaanilmiö oli yleensä merkki jostain onnettomuudesta. Muistiin jäi, että tulipallo edelsi Suomen sotaa, mutta ei huomioitu sitä, että se myös edelsi Porvoon valtiopäiviä, jolloin maamme korotettiin Ruotsin maakunnasta kansakunnaksi.

Johdanto aiheeseen

Aikoinaan 1980-luvun alussa vietin pitkiä iltoja Helsingin yliopiston kirjastossa etenkin kirjaston Pohjoissalissa eli sanomalehtien lukusalissa. Olin kasvanut sanomalehtien parissa, joten vanhat sanomalehdet kiinnostivat kovin. Kirjoitin tuolloin myös historiallisia juttuja Etelä-Pohjanmaan vaiheista Ilkka-lehteen ja muihinkin lehtiin. Nämä vanhat lehdet olivat ehtymätön lähde.

Vanhoissa lehdissä oli myös paljon mieltä kiinnostavia uutisia erilaisista taivaanilmiöistä, mitkä tietysti herättivät huomioni. Keräsin uutisia näistä taivaanilmiöistä kylliksi isohkoon juttuun, jonka Ilkka julkaisi v. 1982. Sitten Tähdtieteellisen yhdistyksen Ursan Tähdet ja avaruus-lehti julkaisi lähes saman kirjoituksen.

Pidin vanhojen sanomalehtien uutisia taivaanilmiöistä niin mielenkiintoisina, että odotin asiantuntijoiden kiinnittävän niihin huomioita. Niin ei näköjään käynyt, mutta itse pidin uutiset mielessäni. Aina vanhoja lehtiä lukiessani tein muistiinpanoja myös taivaanilmiöistä. Muutaman lisäjutunkin saatoinkin kirjoittaa. Mielessä kyti kuitenkin aina isompi esitys näistä unohdetuista taivaanilmiöistä.

Aina vuoteen 2008 asti keräämäni aineisto koostui kynällä tehdyistä

muistiinpanoista lehtiöihin. Valokopiot olivat kalliita. Kaksi asiaa muutti tämän. Ensimmäinen oli se, että mikrofilmattujen sanomalehtien artikkeleita voitiin skannata muistitikulle. Näin tieto siirtyi kotitietokoneelle, jossa avasin skannatun tiedoston Paint-ohjelmassa ja kirjoitin kustakin uutisesta tärkeimmät asiat ylös. Näin asiatietoja tarkistaessani en ollut riippuvainen käsinkirjoitetuista muistiinpanoista vaan saatoin tarkistaa asiat käytännössä alkuperäisestä uutisesta. Toinen ratkaiseva muutos oli se, että vanhat sanomalehdet oli skannattu digitaaliseen muotoon. Jokainen Internetin käyttäjä saattoi tutkia hakusanoilla suomalaisten sanomalehtien sisältöä vuoteen 1910 asti.

Ulkomailla tämä sanomalehtien tiedon siirtäminen digitaaliseen muotoon oli alkanut jo aiemmin. *Masi – kentällä ja kasarmilla* -kirjaa kirjoittaessani v. 2005 jo käytin amerikkalaista maksullista Newspaperarchive.com -arkistoa. Siellä tekijänoikeudet eivät haittaa, sillä netissä olevat skannatut sanomalehdet ulottuvat näihin päiviin asti. Vuonna 2010 ilmestynyt kirjani *Sven Tuuvan aseveljistä* eli Suomen sodan veteraaneista pohjautui jo kokonaan Kansalliskirjaston Internetissä olevaan sanomalehtiar্কistoon. Kirjaston vuoteen 1910 asti skannatuista sanomalehdistä löytyi eri hakusanoilla uutisia myös näistä taivaan mielenkiintoisista ilmiöistä.

Tähtitaivaan hakusanoista

Suomenkieliset Tieto-Sanommat oli ensimmäinen suomenkielinen sanomalehti. Lehti ilmestyi Suomen silloisessa pääkaupungissa Turussa 1770-luvulla. Joulukuussa v. 1776 Tieto-Sanommat kirjoitti Englannin taapahtumista seuraavasti: ”Wähempiä järistyxiä on siellä myös usiammisa paikoisa hawaittu. Samalla ajalla on siellä ja muisa paikoisa myös nähty walkia-soittoja ilmasa..” Tämä ”valkia soitto” oli sama asia kuin tulisoitu. Tällä ilmauksella 1800-luvun sanomalehdistö kuvasi joskus taivaalla näkyviä liekehtivä meteoreja. Meteori eli tähdenlento on valoilmiö, joka syntyy, kun pieni avaruuden kivi eli meteoroidi syöksyy maan ilmakehään ja palaa kitkasta. Olen käyttänyt meteori-sanaa vanhojen uutisten yhteydessä yleisluontoisesti.

Taivaanilmiöiden käsitteillä oli merkittävä osuus tämän kirjan valmistamisessa. Ne ovat olleet hakusanoja, joiden avulla sanomalehdistä on löydetty uutisia taivaan tapahtumista. Kreikan kielestä peräisin oleva meteorologi-sana tarkoittaa alkujansa ilmakehän ilmiöitä. Kuopio Tidning -lehti määritteli 2.6.1855 nämä ilmiöt suunnilleen seuraavasti: Vesimeteorit, joita ovat ilman kosteus, usva, pilvet, vesisade, lumi jne. sähkömeteorit, joita ovat ukkonen, salama, rakeet, jne, sekä optiset meteorit, taivaan sininen väri, pilvien läpi tuleva loiste, sateenkaari, heijastukset ym. Tuli- ja problemaattiset meteorit, joita ovat tähdenlennot, aeroliitit jne.

Vielä 1800-luvulla epäiltiin meteorien voivan syntyä ilmassa. Näin Sanomia Turusta kirjoitti 3.2.1821 Luotolahden meteoriiitin löydön yhteydessä: ”Muutamat ovat luulleet että ne ovat Kuusta pudonneet, mutta uskottavampi on että ne ovat syntyneet ilmassa, siellä olevista maasta nousseista aineista, pian samalla tavalla kuin jäät eli suuret rakeet. Sellaiset aineet kokoontuuvat välistä yhteen vihkoon, syttyvät tuleen, lentävät Noidan nuolina palaissansa, ja putoovat viimen kuonan muotoisena kivenä maahan.”

Lyhyt kirjoitus siis mainitsi kolme eri käsitettä, jotka liittyivät vielä tuolloin meteoreihin. Ensimmäinen on se, että meteorit ovat voineet pudota kuusta. Meteoreja kutsuttiinkin joskus myös kuukiviksi, mikä ilmaus ei Suomessa ollut yleinen. Toinen käsite on se, meteorien uskottiin vielä 1800-luvun alussa syntyneen ilmassa. Tämän perusteella meteoreja onkin kutsuttu ilmakiviksi eli aeroliiteiksi. Suomalainen lehdistö käytti jonkin verran ilmakivi-sanaa meteoreista, kuten Oulun Wiikko-Sanomia 1.5.1841. Myös ruotsinkielinen lehdistö käytti ilmakivi- eli luftsten-sanaa. Lehdistö käytti myös jonkin verran aeroliitti-sanaa, kuten 9.6.1821 Åbo Morgonblad. Mitään yleisiä nämä sanat eivät olleet.

Sanomia Turusta kuvasi meteoreja myös noidannuoliksi, mitä sanaa muutkin sanomalehdet joskus käyttivät, kuten Suomalainen 4.12.1890. Muita kansanomaisia nimityksiä ovat ukonkynsi ja ukonvaaja. Samaa perua ovat kai ukonkivet, joiden valkoinen ja teräväpiirteinen ulkonäkö ei mitenkään näytä siltä, että ne olisivat tulleet hehkuvina ilmakehän läpi.

Vastaava ruotsinkielinen kansanomainen ilmaisu on tietysti åskwigg eli torwigg eli skandinaavisen ukkosenjumala Torin vasara, mikä mainittiin 9.4.1872 Morgonbladet-lehdessä. Taivaalla nähtyä valoilmiötä kutsuttiin joskus myös taivaan aukenemiseksi.

Meteorien yleisemmin käytetty nimitys oli tulipallo. Ruotsinkielinen lehdistö käytti meteoreista myös eldklot-sanaa. Alussa mainitun Ylimarkun valoilmiön nähnyt matkamies käytti ilmiöstä sanaa eldkula eli tulikuula. Maamiehen Ystävä kirjoitti 13.11.1847, että meteoreja kutsuttiin myös tulisiksi eli lentäviksi traakeiksi, jolla sanalla alkujaan tarkoitettiin ehkä Ilmestyskirjan lohikäärmettä. Suomalainen lehdistö ei kuitenkaan tätä ilmausta käyttänyt. Maamiehen Ystävä oli kuopiolainen ”rahvaan lehti”. Sen oli perustanut Johan Vilhelm Snellman.

Varsin harvinainen on lehdistössä ollut meteorolit-sana, jonka suomenkielisen muodon meteoroliitti olen havainnut vain kahdesti. Ruotsinkielinen lehdistö käytti sanaa ensimmäisen kerran 4.6.1846, jolloin Morgonbladet mainitsi meteorolit-sanan tarkoittavan suomeksi raanakiveä.

Elias Lönnrotin *Suomalais-Ruotsalaisessa sanakirjassa*, osa II, vuodelta 1880 mainitaankin sana raana, joka tarkoittaa taivaan ilmiötä ja meteoria. Raanakivi on meteorikivi, se voi olla myös raani-muodossa. Meteoreilla on siis selvä suomenkielinen sana. Nykyaika on unohtanut raana-sanan, mutta aina silloin tällöin 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun suomenkielinen lehdistö käytti raanakivi-sanaa. Lönnrotin mukaan ilmanraana tarkoittaa myös ilmanmerkkiä. Meteori nähtiin vielä 1800-luvulla ilmanmerkkinä, joka ennusti säätä eli tavallisesti lumipyryä.

Aikoinaan ei aina tehty eroa ilmassa nähdyn meteorin ja maahan asti pudonneen meteorin välillä. Maahan asti pudonnut meteori on meteoriitti eli raanakivi. Maamiehen Ystävä kirjoitti 13.11.1847. ”Siinä, jossa alaspudonneina särkyvät, tavataan suurempia eli pienempiä kivikiskoja, jotka päällyspuolin jollai kuonalla katetuita sisältä löydään olevan moneki-laatuista mineraalia. Selvästi havataan näiden tullessa olleen ja pudottuaan usein löytään kyynärän eli enemmän maansisähän työntyneinä.”

Suomen ruotsinkielinen lehdistö käytti meteorit-sanaa jo 20.4.1859, jolloin Helsingfors Tidningar käytti sitä ilmeisesti ulkomaista alkuperää olevassa kirjoituksessa. Sanomia Turusta käytti meteoriitti-sanaa 3.4.1884 alkaneessa kirjoitussarjassa, joka sekin oli ulkomaista alkuperää. Urano-liitti on sama kuin meteoriitti. Nimen alkuperä on kreikan kielen taivasta tarkoittava sana uranos. Tätä sanaa ei Suomen lehdistö käyttänyt.

Sen enempää tavallinen kansa kuin sen ajan oppineetkaan eivät oikein tienneet meteorien alkuperää vielä 1800-luvun alussa. Meteori-käsitteen yleistä kehittymistä voisikin helposti seurata näistä vanhoista sanomalehdistä, mutta se ei kuulu tämän kirjan piiriin. Totean vain, että niin tiedemiesten kuin kansankin käsitykset meteoreista ovat hyvin mielenkiintoisia ja kehittyivät askel askeleelta 1800-luvun kuluessa. Oma merkityksensä oli sanomalehdistöllä, joka levitti kansalaisten keskuuteen tietoa taivaanilmiöistä, ja toisaalta keräsi kansalaisten havaintoja taivaan tapahtumista. Lehdistöllä oli merkittävä osuus myös siinä, että taivaanilmiöt siirtyivät pahaa ennustavista hirviöistä nautittaviksi luonnonilmiöiksi.

Suomalaisia meteoriitteja on kutsuttu usein niiden löytöpaikan ruotsinkielisen nimen mukaan. Monipuolisen ruotsalaisen tiedemiehen Jacob Berzeliuksen kirjoituksessa *Om meteorstenar* Luotolahden ruotsinkielinen nimi Luotlax on muuttunut muotoon Lautolax. Berzeliuksen kirjoitus on julkaistu teoksessa *Kongl. Vetenskaps-Academiens Handlingar för År 1834*, painettu Tukholmassa 1835. Internetissä Luotolahti-nimi näkyy paikoin olevan Contalax-muodossa.

Hieman tuntuu siltä, että 1800-luvun alun Suomen sanomalehdet kertoivat enemmän ulkomaan tapahtumista kuin kotimaan. Uutiset otettiin muun maailman lehdistä silloin kun niitä saatiin. Suomen uutiset jäivät vähemmälle, ja ne olivat yleensä lukijakirjeitä. Tietoyhteiskunnan voimakas kehittyminen 1800-luvulla vaikutti tietysti uutisiin. Lennätin nopeutti uutisointia. Kun Yhdysvaltain Presidentti Abraham Lincoln oli murhattu 15.4.1865, kesti silti lähes kaksi viikkoa ennen kuin tieto hänen kuolemastaan ehti Yhdysvalloista lennättimellä Atlantin alitse muun Euroopan kautta Suomeen.

Rautatieverkko nopeutti kirjeiden ja sanomalehtien kulkua ja siten myös kotimaan asioiden uutisointia. Puhelin otettiin käyttöön 1870-luvulla. Sanomalehdistä käy ilmi, että sitä mukaa kuin puhelin yleistyi Suomessa, nähdystä tähtitaivaan ilmiöistä soitettiin saman tien sanomalehden toimitukseen. Kun taivaanilmiöt 12.3.1899 säikyttivät suomalaisia, niin puhelinlangat kuin lennätinlangatkin olivat kuumina. Syksyllä 1897 Suomen tiedotusvälineet alkoivat puhua kaukokirjoittimesta, joka entisestään nopeutti tiedonkulkua.

Sanomalehdet pitivät lukutaitoiset kansalaiset muutenkin tietoisina tähtitieteen kehityksestä. Aurinkokuntamme uloin planeetta Neptunus löydettiin 23.9.1846. Ruotsia taitavat suomalaiset saivat lukea uuden planeetan löytämisestä 8.10.1846 Finlands Allmänna Tidning -lehdestä. Kanawalehti eli Sanan-saattaja Wiipurista kirjoitti sen löydöstä suomeksi vähän myöhemmin 28.10.1846. Åbo Underrättelser kertoi 15.1.1886 La Nature -lehden artikkelista, jonka mukaan elämä on tullut maapallolle meteorien mukana. Tämä nykyäänkin tunnettu panspermia-teoria tuli suomalaisille tutuksi jo näin varhain.

Vanhoista sanomalehdistä löytyy kuitenkin varsin vähän tietoja tiedotusvälineiden takaisista meteoreista. Hämeenlinnan Hämeen Sanomat kertoi lyhyesti 1.12.1885 tarkempaa ajankohtaa ja paikkaa mainitsematta, miten meteorin ”Oulujokeenkin oli muudan nähty pudota säsähtävän”. Hämeen Sanomat kertoi myös, että Savosta on sellainen kerran löydetty jäältä. Tällä ilmeisesti tarkoitettiin Luotolahden meteoriittia. Yleensä kun sanomalehdet kertoivat historiallisista meteorihavainnoista, kyse oli ulkomaisista artikkelista, jotka oli vain käännetty suomeksi, mutta ei mitenkään toimitettu Suomea varten.

Tämä kirja ei ole tieteellinen esitys meteoreista. Annan vanhojen sanomalehti uutisten puhua puolestaan ja kuvata, miten aikalaiset kokivat nämä usein kauhistuttavat mutta silti niin kauniit taivaanilmiöt. Olen pyrkinyt välttämään tähtitieteellisten ilmiöiden analysointia, mutta uskon voivani analysoida kansalaisten tekemiä ja sanomalehdissä julkaistuja havaintoja. Suomen kieli ei vielä ollut 1800-luvulla täsmentynyt nykyiseen muo-

toonsa, joten sanoilla oli eri vivahteita. Nykyajan unohtamat sanat olen selittänyt, jos ne ovat mainitut Elias Lönnrotin kaksiosaisessa *Suomalais-Ruotsalaisessa sanakirjassa* vuosilta 1874 ja 1880, *Nykysuomen sanakirjassa* tai *Etymologisessa sanakirjassa*.

Olen käyttänyt sitä kuntajakoa, mikä oli olemassa lehtien ilmestymisaikana. Vanhoissa sanomalehdissä mainitut paikannimet eivät välttämättä ole enää käytössä eivätkä kaikki kyliksi mainitut kylät ole virallisia maakirjakyliä. Olen käyttänyt sanoja kummituslentokone ja aaveraketti kuvaamaan ilmiöitä niistä kertovien uutisten yhteydessä.

Takakannen kuva on Uppsalassa nähdystä Tykon päivän tulipallosta ks. s. 31-36. Se on julkaistu Adold Nordenskiöldin kirjoituksessa *Om den geologiska betydelsen af kosmiska ämnens nedfallande till jordytan* teoksessa *Nordiska studier och forskningar föranledda af mina resor i Höga Norden*, 1883.

Kiitän: vaimoni Anne, Ensio Aalto, Mauri Aho, Esko Ellala, Paul Freihoff, Marita Jalkanen, Antti Koppinen, Riitta Lagerstedt-Kallio, Jarmo Moilanen, Timo Ronkainen, Pekko Sangi, Eeva Sederholm, Ari-Pekka Suomalainen, Ossi Wallius, sekä Kansalliskirjaston henkilökunta, Helka-kirjastot etenkin Kumpulan Kampuskirjasto, Geologian Tutkimuskeskus, August Ramsayn Säätiö ja WSOY:n Kirjallisuussäätiö.

Muistan myös edesmennyttä tätiäni Kaari Pelkolaa, jonka ansioista kiinnitin huomioita isoäitini ”ilmalaivaan”.

Itsenäisyyspäivänä 2011, Ilpo Lagerstedt

Luotolahden meteoriitti. Kuva teoksesta *Acta Societas Scientiarum Fenniae* osa 8, 1867.

ILMASTA PUTOAVIA KIVIÄ

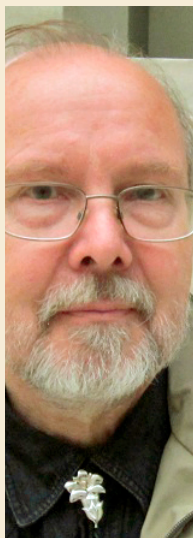
Noidan nuolina palaisiansa

Ensimmäinen suomalainen talteen saatu meteori putosi maahan v. 1813. Tapahtuma ei silloin ylittänyt lehtien uutiskynnystä. Järjestyksessä toinen suomenkielinen sanomalehti oli Turun Wiikko-sanomat, joka ”ylen-tyi ihanana aamuruskona Suomen kirjallisuuden taivaalle” v. 1820. Vasta 3.2.1821 Turun Wiikko-sanomat kertoi ”ilmasta putoavista kivistä”. Näin lehti: ”Vuonna 1813 Joulukuun 12:tenä päiv. putosi lähellä Luotolahden kylää Savitaipaleen Pitäjässä Viipurin Läänissä kiviä ilmasta jäällen. Monessa muussa paikassa on myös samallaisia ihmeitä välistä tapahtunut. Oppineet ovat paljon arvelleet, mistä nämä kivet ovat tulleet ilmaan. Muutamat ovat luulleet, että ne ovat Kuusta pudonneet; mutta uskottavampi on että ne ovat syntyneet ilmassa, siellä olevista maastanousseista aineista, pian samalla tavalla kuin jäät eli suuret rakeet. Sel-

16

Taivaanilmiöt ovat aina herättäneet ihastusta ja kauhistusta. Kukin aikakausi on liittänyt niihin merkityksiä historiallisista käänteistä tai lähestyvistä maailmanlopusta. Kirja Aaveraketteja ja muita taivaan ilmiöitä kertoo monista hyvin erikoisista ja jännittävistä taivaanilmiöistä, joista suomalaiset sanomalehdet ovat raportoineet 1800-luvun alusta aina 1950-luvulle asti, ja siitä, miten aikalaiset ovat tulkinneet niitä omien edellytyksiensä mukaan. Poliittiset jännitteet, sodat, kehittyvä ilmaitu ja avaruuden valloituksen ensiaskeleet ovat kirjoittaneet historiaa taivaalle, jota todistamaan ovat usein jääneet vain sanomalehtien kuvaukset.

Ilpo Lagerstedt on aikaisemmin kirjoittanut kirjat supersankareista, Tex Willeristä, Sotamies Masista, astronauteista ja kuulenkoista, Amerikan suomalaisista sarjakuvataiteilijoista, Suomen sodan veteraaneista sekä useita kirja-artikkeleita Etelä-Pohjanmaan, etenkin Isonkyrön, historiasta.

